

KÜLÖNFÉLÉK.

Rapaics Radó földmivelségi államtitkár. Ő felsége rumwerthi Rapaics Radó min. tanácsost a földmivelségi miniszterium második államtitkárává nevezte ki.

Rapaics Radó, mint a vizügyi osztály vezetője szerzett a földmivelségi miniszteriumban nagy érdemeket, amelyek alapján az ujonnan szervezett és az adminisztratív ügyek vezetésével megbízott második államtitkári állásra kineveztetett. Mint egy műszaki osztály vezetője, természetesen nem befolyásolhatta idáig a földmivelségi miniszterium általános mező- és közgazdasági ügyvitelét, de mint régi hivatalnok kiválóan érvényesítheti hosszas gyakorlatában szerzett ismereteit az adminisztratív teendők ellátásában.

Rapaics Radó 1848. márczius 15-én született. Atyja, Rapaics Dániel honvédezzredes, szabadságharcunk egyik hőse volt. Haynau halálra íteltette Rapaics ezredest, de kegyelem útján várfogságra változtatták át büntetését. Josefstadtból kiszabadulván, Egerben telepedett le s élete fogytáig Hevesvármegye főpénztárosi tisztét viselte.

Rapaics Radó 1870-ben lépett állami szolgálatba és 1876. óta teljesít a vízi ügyek terén szolgálatot, eleinte a volt közmunka és közlekedési miniszteriumban, 1889. óta a földmivelségi miniszteriumban. Itt szervezte az országos vízépitési igazgatóságot, előkészítette a Közép-Duna s egyéb folyók szabályozásáról szóló törvényt s ezért, valamint az árvédelmi készütség mintaszerű berendezése körül szerzett érdemeiért 1895-ben Ő felsége a legritkább kitüntetések egyikével, a Szent István-rend kiskeresztjével tüntette ki.

Személyi hírek. A mint „Változások és kitüntetések az erdészeti szolgálat körében“ című rovatunkban olvasható, *Garlathy Kálmán* m. k. erdőigazgató saját kérelmére nyugalomba helyeztetett és ez alkalommal magas kitüntetésben részesült. Az egészségi okokból visszavonuló jeles tisztviselő, a ki az Országos Erdészeti Egyesület igazgató választmányának is tagja, 1842. évi június hó 1-én Oszada községben, Liptó vármegyében született. Középkolai tanulmányainak elvégzése után Selmezbányára ment, hol az erdészeti akadémiát 1862. évben végezte, az erdés-

szeti államvizsgát pedig 1863. évi október hó 24-én Bécsben tette le. Az erdészeti akadémia elvégzése után 1862. évi szeptember hó 1-től 1863. évi augusztus hó végéig a lipitújvári cs. kir. erdőhivatalnál mint díjtalan erdőgyakornok, 1863. évi október hó 1-től 1867. évi márczius hó 25-ig az árvai közbirtokossági uradalomnál mint erdőgyakornok, 1867. évi április hó 1-től 1868. évi május hó 25-ig pedig a hg. Odescalchy-féle illoki uradalomnál mint az erdőhivatal vezetésével megbízott erdőmérnök nyert alkalmazást. 1868. évben a volt rékási m. kir. erdőhivatalhoz főerdészsé és erdőrendezővé nevezetett ki, mely minőségében a temesvári jószágigazgatóságnál is teljesített 1873. évben 5 hónapig szolgálatot. Innen 1873. évi szeptember hó 1-én a volt fuzsinei erdőhivatalhoz első osztályu főerdészsé, 1875. évi április hó 1-én pedig a lippai erdőhivatalhoz erdőrendezővé s ugyanott 1877. évi január hó 1-én erdőmesterré, 1880-ban pedig a szombathelyi erdőfelügyelőséghez erdőfelügyelővé nevezetett ki, honnan 1882. évi május hó 15-én a volt földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterium erdészeti osztályába hivatott be, hol rövid idő mulva központi erdőrendezővé, majd 1884. évben főerdőrendezővé, 1891-ben pedig erdőigazgatóvá nevezetett ki s ezen minőségében 1895. évi június hó végéig teljesített a miniszteriumban szolgálatot, mikor is a lipitújvári főerdőhivatal vezetésével bizatott meg. Ugy a földmivelésügyi miniszteriumban, mint a kincstári erdők üzemrendezésének vezetője, mint nemkülömben Lipitújvárt az ottani nyaralótelepek fejlesztése, az állami erdőbirtok gyarapítása és a fenyőházai villamos üzemü erdei vasut létesítése körül nagy érdemeket szerzett. Utódja *Csik Imre* eddigi budapesti kir. erdőfelügyelő lett.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter dr. *Tuzson* János m. kir. erdőmestert, műegyetemi magántanárt, az erdészeti kísérleti állomás adjunktusát és több év óta az erdészeti növénytan előadó tanárát a selmeczbányai erdészeti akadémiaán, a budapesti József-műegyetem növénytani adjunktusává nevezte ki. Dr. Tuzson ezen új állásában az általános növénytanból fog parallel előadásokat tartani s ezenkívül a műszaki mykológiát és faanatómiát külön előadásokban tárgyalni.

Dr. Tuzson távozásával a selmeczbányai akadémiaáról, erdészeti

szakoktatásunk érzékeny veszteséget szenvedett, a mely fokozott mértékben érezhetővé válik az által, hogy meghívása a József-műegyetemre oly időben történt, a midőn kiszemelt utódja a növénytani tanszékben nincs s ennek következtében a tanszék betöltésére pályázatot kellett kiírni.

Nagy veszteség érte továbbá dr. Tuzson távozásával erdészeti kísérletügyünket is, mely rövid fennállása óta legkiválóbb eredményeit a növénykórtan terén éppen az ő működésének köszönhette.

A midőn azonban egyfelől sajnálnunk kell, hogy kiváló szaktársunk erdészeti működési köréből kilép, másfelől némi megnyugvással tölthet el az a körülmény, hogy a mi körünkben, az erdőgazdaság szolgálatában kifejtett tevékenysége keltette fel a műszaki körök figyelmét oly mértékben, hogy őt a műegyetem részére megnyerni igyekeztek, a hol tudományos kutatásaira és a tudományos világgal való érintkezésre kétségkívül tágabb tér nyílik, mint erdészeti főiskolánkon, annak mai félreeső helyzetében és kevésbbé tökéletes felszerelése mellett.

Reméljük egyben, hogy szaktársunk új működési körében sem szakad el teljesen a hazai erdőgazdaságtól és annak művelőitől, kiknek körében pályafutását megkezdette, hanem a jövőben is a magunkénak vallhatjuk őt. Erre nézve reméljük, hogy tudományos munkálatainak az erdőgazdaságot érdeklő részét lapunk útján a hazai erdőgazdáknak ezentúl is hozzáférhetővé teendő.

Az olasz kereskedelmi szerződés tárgyalásai befejezést nyer-
vén, megnyugvással konstatálhatjuk, hogy a fára vonatkozólag az eddigi vámmentesség továbbra is fenmarad. A tárgyalásokat vezető szakférfiakat mindenesetre elismerés illeti, hogy az ellenkező olasz törekvések daczára erdei terményeink részére az utat nyitvatartották. Most a Német birodalommal közelebről meginduló tárgyalások felé fordul a figyelem.

Új önműködő fabélyegző. A számozó készülékek, melyek a kitermelt fának számbavételénél ennek megszámozására szolgálnak, ma már általánosan használatosak. A kézzel való számozás ugyanis igen időrabló; különösen a mai intenzív erdőgazdaságban, hol a kitermelt vágások faanyagát a legapróbb részletekig osztályozzák

és a hol ehhez képest szükség van arra is, hogy ezeket a faválasztékokat — különösen a műfát — a számbavételnél külön-külön megszámozzák.

Egy ilyen számozó készüléknek tehát mindenekelőtt úgy kell elkészítve lenni, hogy jól és gyorsan legyen kezelhető.

Ennek a célnak a *Liebus* János horóvitzai (Csehország) erdőmester által szerkesztett s szabadalomra bejelentett készülék kitűnően megfelel; könnyen kezelhető s könnyen hordható. Vele a nélkül, hogy tartalék- vagy pótalkatrészeket kellene a használatnál alkalmazni, folytonosan s egymásután következő rendben — 1-től 99999-ig — még 6 *cm*-es átmérőjű, vékonyabb faválasztékokat is meg lehet számozni.*) A *Liebus*-féle önműködő fabélyegzőnek feje kovácsolt vasból való. Az ábrán *a*)-val jelölt kengyel a zárókapcsok szorító rugóinak megrögzítésére szolgál. Két oldalt *b*) *b*), a középen furás van, melybe a számozó kerék csapszege illik bele. Hátrafelé a két oldalrész keskenyedik, míg csak kerékagyszerűen nem egyesül, mely résznek kivájt belsejéhez az előtoló készülék rugója van erősítve. A kerékagyszerű rész csapban végződik, melyre a készülék fogantyuja van ráillesztve.

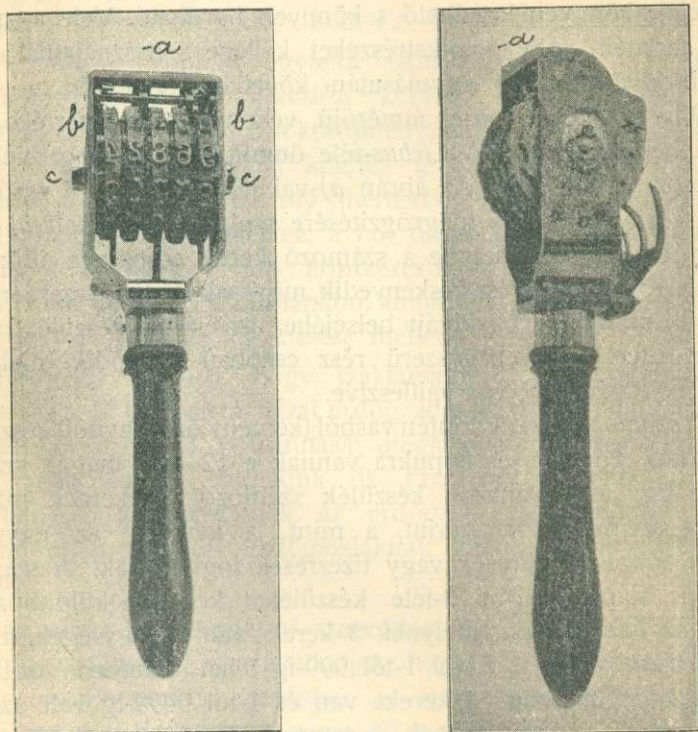
A számozókerekek szintén vasból (kemény öntvényből) készültek, átmérőjük 85 *mm* és talpukra vannak a 12 *mm* magas számok vésvé. Egy és ugyanazon készülék számozó kerekeinek más és más a szerkezete, a szerint, a mint a kereken az egységek tizesek, százaskok, ezresek vagy tizezresek foglaltnak. A számozó kerekek száma szerint 3-féle készüléket kell megkülönböztetni, u. m. az *1-ső számot*, melynek 3 kereke van (az egységek, tizesek és százaskok részére). Ezzel 1-től 999-ig lehet számozni, ezután a *2-ik számot*, melynek 4 kereke van és 1-től 9999-ig való számozásra szolgál, végre a *3-ik számot*, melynek 5 kereke van s 1—99999-ig számoz.

Az *előtolókészüléket* egy csuklós és elől tarajszerűen kialakított lemez alkotja, mely a számozó kereket előretolja. A lemezen a kerekek számához képest 3, 4 vagy 5 fésűsfog van alkalmazva.

*) A feltaláló *Liebus* János erdőmester ur régebben hazánkban, a gróf Zichy-féle lengyeltóti-i uradalomban szolgált, de újabb időben is megfordult Magyarországon. Így pl. az Országos Erdészeti Egyesületnek 1900-ban Selmeczbányán tartott közgyűlésén mint a csehországi erdészeti egyesület képviselője vett részt.
Szerk.

Az előretolást magát a hüvelykujjnak a fésűs lemez szorító gombjára alkalmazott nyomása idézi elő.

A záró *kapcsok* a készüléken elül a fogaslemezzel szemben vannak berendezve és céljuk, hogy az előretolt kereket abban az állásban tartsák meg, a melyben a használatnál szükség van. Ugyan-ezek a kerék idő előtti továbbfordulását is akadályozzák.

47—48. kép. Liebus-féle számozó készülék.

A Liebus-féle önműködő fábélyegzőnek szerkezete tehát egyszerű, könnyen, bárki által, előzetes kitanítás nélkül kezelhető és tokban, szijjakon hátra vetve, kényelmesen hordható. Jó, tartós anyagból készült és sima alkatrészei nikkelezve vannak. Minthogy a szerkezet kis helyet foglal el és a számok kicsinyek, vékonyabb faválasztékok is pontosan s gyorsan megszámozhatók.

A készülék ára tokkal és hordószijakkal együtt és pedig az 1. számú készüléké 40 K., a 2-ik számúé 45 K., a 3-ik számúé 50 K.

Megrendeléseket a feltalálóhoz: Liebus János erdőmesterhez (Horovitz, Csehország), valamint Petzold C. T. és társa vasgyára (Komorau, Csehország) kell intézni. *Cserny Győző.*

Adventiv gyökerek a luczfenyőn. Hazai fenyőinkről tudva van, hogy rendszeren dugványozásra nem alkalmasak s Mágocsy-Fekete „*Erdészeti növénytan*“-a II. részének 162-ik lapján olvasható közlés szerint „*csak némelyek s azok is kiváló ápolás mellett szoktak adventiv gyökereket hajtani. Az ekkép szaporított egyed nagy fává felnőni és magasabb életkort elérni aligha képes.*”

Eszembe ötlött, ezt olvasva, hogy két évtized előtt tényleg sikerült egy temesvári kertésznek mesterséges eljárással fenyő-dugványokat gyökereztetni.

Ha azonban a dugványozás nem is látszik nagy sikerrel biztatni, a homlitás — különösen a *luczfenyőnél* — tán nagyobb eredménnyel járhatna. A példát maga a természet szolgáltatja. Ugy tetszik, mintha tapasztalt erdészek közlését hallottam vagy olvastam volna, hogy zord klimájú felső határán, a lucz lecsepülő ágai annyira a földbe tapadnak, hogy meggyökeresedve új egyedeikké nőnek.*)

Hogy lehetetlenség nincs a dologban, támogatja az itt elmondandó adat. A lippai m. k. főerdőhivatal udvarát határoló téglakerítés mellett egy sor 15—20 éves lucz s kevés jegenyefenyő van sűrűn egymás mellett, melyek éveken keresztül két elaggott ákácza árnyékában sinlődtek s harmadéve szabadultak fel az ákácok kivágása által.

A múlt év nyarán udvarrendezés folytán a jófajta termőföld e kerítésfal mellé lett huzva, és ez által a fenyők mintegy 1^{1/2}

*) A dolog tényleg úgy van. F. é. augusztus hóban a Királyhegy gömörmegei lejtjén járva, Podhradszky András Coburg hgi erdőigazgató ur volt szives az én és utitársaim (Kaán Károly és de Pottere Gerard urak) figyelmét felhívni erre a jelenségre, mely a felső tenyészhatár mentén gyakori. Mi is több luczfenyőcsoportot vizsgáltunk meg, a mely eredetileg egy törzs volt, de a földre tepert alsó ágak meggyökeresedvén, felegyenesedtek. Észlelhető a terjeszkedésnek, térfoglalásnak e különös példája a kezdő stadiumban is, a mikor az alsó ágak még a földön kusznak, de már gyökeret vertek. *Szerk.*

méter magasságig fel lettek töltve. Két tenyészszakon keresztül maradtak így.

Midőn folyó év szeptember havában a földet ismét elhordták a fenyők tövééről, csodálkozva vettük észre, hogy a luczfenyők egy része kisebb-nagyobb, egész arasznyi hosszúságig terjedő s bolyhos hajszálgyökerekkel bíró *adventiv gyökereket* bocsátottak. A jegenyefenyőkön ily gyökereket nem találni. Ezt kívántam, mint följegyzésre méltó észleletet közölni. *Földes János.*

Uj tölgyfabetegség (*Dothidea noxia* Ruhl.). Németországban a mult esztendei nyáron fiatal, 2—18 éves korban levő tölgyfákon eddig meg nem figyelt betegséget észlelt *W. Ruhland*, egy-egy esetben pedig egy majdnem elhalt bükkfán, meg *Castanea americana*-n ugyanez a betegség vált felismerhetővé. A többféle vidékről került beteg tölgyfákból gyanítható, hogy kiterjedtebb betegség forog szóban. A betegségnek jellemző tüneteikhez tartozik a kéregnek sárgavörösestől barnáig változó szineződése, a melyből a gombának 0.25—2 mm széles, sötétszürke szemölcssei törnek elő. Nagyon gyakran egy elhalt ágkezdet képezi a gyanítható fertőzési helyet. A gombától megtámadott öv, mely bár különböző terjedelmű (gyakran 2—3 cm²) szokott lenni, későbbben az ágat vagy a törzset körülfogja, minek bekövetkeztével a feljebb levő részek elhalnak. Minthogy e gomba nemcsak a törzs kerületében terjed, hanem függőleges irányban is, ezért sokszor a fának alsó része is elpusztul. Ha azonban a betegségnek általános előfeltételei hiányoznak (elégtelen vízfölvétel, nagyon laza talaj következtében vagy nem elegendő csapadék folytán), akkor tökéletes gyógyulás a következmény, a mint ezt a sok fertőzési kísérlet és további észlelgetések folyamán sikerült megállapítani. A további tanulmányok lesznek hivatva kideríteni azt, vajjon ez alapon erdészetiileg végrehajtható óvó- és védekező intézkedések foganatosíthatók-e? Kisebb parkok és főiskolák részére már most is ajánlható az összes beteg részeknek, ugyszintén az ezek fölött levő ép részeknek az eltávolítása; meg kell jegyezni, hogy a beteg részeket biztosság okáért a beteg övhatártól 2—3 cm-nyivel lejjebb kell elmetzeni; magától értetődő, hogy egyéb esetekhez hasonlóan, itt is a metszési sebhelyeket fakátránnyal vagy faviasszal kell bekenni.

A betegséget okozó gombafaj konidiumos állapotában a tölgyfán előforduló gombák egész sorozatától csak nehezen különböztethető meg; beható tanulmányozásából azonban kitűnt, hogy eddig ismeretlen gombafajjal állunk szemben. Tavasszal a már említett apró ványoskák alakjában válik észrevehetővé, melyek keresztmetszetben piknid-eknek bizonyulnak; a később elhaló piknid-ek széles, sűrű, ragadós tömeget választanak el, melyet a nagyon jellemző, egysejtű, szintelen konidiumok alkotnak. A rendszertani helyzet megállapítását megnehezítette a himénium változatossága, minél fogva a kérdéses gomba a *Melanostroma*, *Myxosporium*, *Dothiorella* és *Fusicoccum* génuszokra emlékeztetett. A közelebbi vizsgálatokból azonban kitűnt, hogy ez a gombafaj az említett génuszok egyikében sem iratott le.

A megbetegedett tölgyeken kizárólag a jellemző konidiumok találtak. Nyártól a következő tavaszig csak azokat a parányi kéregbeli mélyedéseket lehetett látni, a melyekben azelőtt a gombaszemölcsök voltak. A gombának telelő alakját a szabadban a legszorgosabb igyekezet dacára sem sikerült megtalálni. A megfelelő tömlőspórás alakot azonban megtalálta *Ruhland* elhalt tölgygalyak további vizsgálata közben, melyben egy *Dothidea*-génuszbeli fajnak a strómája volt felismerhető; az ebben foglalt spórák új fajról tettek bizonyosságot, mely az ugyancsak tölgyfákon előforduló *Dothidea rudis* Karst. et Har.-tól átlátszó és szintelen spóráival különbözik, melyek alig féloylan szélesek. *Ruhland* a konidiumoknak és spóráknak ivadékbeli összetartozását tenyésztési kísérlettel is beigazolták találta. *Tétényi.*

A veszprémi gazdasági kiállítás, melyet a veszprémi gazdasági egyesület rendezett s melyről lapunknak juliusi füzetében már említést tettünk, augusztus hó 28-án nyílt meg és a vármegye s vidéke legelőkelőbb erdőgazdáinak részvétele és a gazdaközönség élénk látogatása s érdeklődése mellett szeptember hó 4-éig tartott.

A kiállításon külön főcsoportként szereplő erdészeti és vadászati kiállítás több pavillonban volt elhelyezve. A főpavillon csinosan és izléssel nyírfából s fenyőfából épült s benne Veszprém város, a veszprémi káptalan, a püspökség, a nagyvázsonyi uradalom, a a pannonhalmi főapátság s a Klosterneuburgi kanonokrend által kiállított gazdasági üzemterveket, térképeket, erdészeti mérő mű-

szereket, törzs-, rügy- s maggyűjteményt, az említett birtokosok erdőgazdaságában folyó, egyes munkálatokról felvett tanulságos fényképeket volt alkalmunk ügyesen s szakértelemmel elrendezve látni.

Említésre méltó még Faragó Bélának maggyűjteménye és a pavillonon kívül berendezett csemetekertben a különböző fenyőfajok gyűjteménye is. Jól eső s kellemes meglepetést okozott a Városlőd község volt urbéresei által bemutatott gyűjtemény a csemetekertjükben termelt erőteljes csemetékéből, mi a birtokosoknak az erdőgazdaság iránt növekedő és dicséretre méltó érdeklődésére vall.

A főpavillon közepén emelt festői sziklacsoportozaton ügyes elrendezésben különféle apróbb erdei emlős és szárnyas praeparatumát láttuk.

Érdekes volt a házfai parczikkeknek, mint helyi specialitásnak a kiállítása. Megemlítjük különösen a bakonybéli czikkeket, továbbá Sidermann M. szucsí lakos valóban művészies s szobrászati becsesel bíró fafaragványait (kereteket, dobozokat, állatokat stb.), végre a Stern Hermann pavillonjában kiállított, már nagyobb arányban gyártott gazdasági eszközöket, taligákat, kézi szekereket, lapátokat stb.

Modern szellemben és szakértelemmel vezetett erdőgazdaságok képét mutatta be az Esterházy grófok uradalmainak collectív kiállítása, külön, csinosan épített pavillonban. Itt láttunk a devecseri uradalom csoportjában célszerűen kidolgozott erdőgazdasági üzenterveket, csinosan kidolgozott térképeket, erdőművelési eszközöket, fényképfelvételeket stb. A pápa-ugodi uradalom csoportjában csuszató s erdei vasutberendezéseknek, szénitési módoknak, ugyszintén a bakony-szombathelyi uradalom csoportjában fűrésztelepeknek, munkásházaknak meglepő csinnal és kiváló ügyességgel összeállított tanulságos modelljein akadt meg a szemünk.

Az erdészeti pavillonok körül tekintélyes növésű és átmérőjű tölgy- és fenyőtörzsek, fűrészárúk, félgyártmányok, dongák, talpfák s szép tűzifaválasztékok gyűjteménye volt kiállítva, melyek mindannyian a Bakony kifogástalan minőségű, sajnos már megfogyott faanyagát s azok feldolgozási módját voltak hivatva szemléltetővé tenni.

Az erdőgazdasági kiállítást a vadászati kiállítás egészítette ki,

melyből különösen ki kell emelnünk az Esterházy grófok uradalmának pavillonjában kiállított szép és értékes fegyvergyűjteményeket, őz-befogók, őszállító ládák, vadaskertek, szarvaszetők, sózók sikerült modelljeit, a bakonyi szarvasok európai hirnevét igazoló remek agancsokat és más trofeákat, praeparált állatok csoportjait, jelölve annak, hogy ezekben az uradalmakban a vadnak gondozására és tenyésztésére kiváló súlyt fektetnek.

A kiállítás általában bő tájékozást nyújtott Veszprém vármegye és a Bakony erdőgazdaságáról is és bár a magasabb szakigényeket tán nem is elégithette ki teljesen, mégis ezélját: az ott folyó gazdaságot és az előállítható fatermékeket bemutatni és a mellett a vidék érdekes házi faiparát ismertetni s ez iránt az érdeklődést szélesebb körökben is felkelteni, teljes mértékben elérte. Rendezése körül különösen Véssei Ferencz kir. erdőfelügyelő fejtett ki buzgó tevékenységet. *Cserny Győző.*

A makk-kivitel szabályozása Horvát-Szlavonországokban.
Faragó Béla, a zalaegerszegi magpergető gyár tulajdonosa, cs. és k. udvari szállító, lapunk figyelmét felhívta a horvát-szlavon-dalmát kir. országos kormány belügyi osztályának 1904. évi szeptember hó 11-én 67,506. szám alatt kelt rendeletére, a makk kivitele körül követendő eljárás tárgyában, a melyet érdekes volta következtében alább szószerinti fordításban közlünk:

A horvát-szlavon-dalmát kir. országos kormány belügyi osztályához az utóbbi években számos panasz érkezett, hogy a makk lopása a kir. állami erdőigazgatás és a határőrvidéki vagyongökségek erdeiben nagy mérveket öltött. Hogy ennek eleje vétessék és hogy különösen a folyó évben, a midőn a roszt termék folytán takarmányhiány uralkodik, a makkcsempészet megakadályoztassék s az mint takarmány a hazai lakosság javára megőriztessék, e végből a horvát-szlavon-dalmát királyi országos kormány belügyi osztálya az erdőtörvény 17. §-a alapján a következőket rendeli:

1. §. Ki az erdőtől tölgy- (bükkt-) makkot *ipari czélokra* kiszállítani szándékozik, *kiviteli engedélyt* tartozik szerezni.

Kiviteli engedélyt, mely az A. minta szerint szerkesztendő, kiszolgáltat:

a) a kir. állami erdőigazgatás, a határőrvidéki, vagyongökségi,

a városi községek, Turupolje nemes község s mindazon erdőtulajdonosok erdeire nézve, kiknek saját erdőhivatalaik vannak, azon erdészeti közeg (erdőhivatal), a mely az illető erdőgazdaságot vezeti;

b) a többi erdőre nézve az illetékes községi előljáróság.

A kiviteli igazolvány kiszolgáltatására köteles közeg a helyszínen *a már összegyűjtött makkot* megmérni, s a mennyiséget *hektoliterekben* megállapítani tartozik.

A kiviteli igazolvány időtartamának érvényessége a makk mennyiségéhez és a szállítási hely távolságához mérten állapítandó meg, de még nem haladhatja a négy napot, mely határidő meg nem hosszabbítható.

A kiviteli engedély kiállítása körül felmerülő költséget az illető kérelmező viseli.

A kiállított kiviteli engedélyekről (igazolványokról) a fentebb nevezett közegek külön *lajstromot* tartoznak vezetni.

2. §. A forgalmi célokra szánt makk szállítását eszközöző fuvarosok a kiviteli igazolványt (engedélyt) magoknál hordani s azt az erdei termények kiszállításának ellenőrzésére hivatott közegeknek (lásd az erdőtörvény 69. §. és a horvát-szlavon-dalmát királyi országos kormány belügyi osztályának 1883. évi július hó 23-án 28,626. szám alatt kelt rendeletét) kívánatra mindenkor előmutatni kötelesek.

A vevő a makk átvétele alkalmával a kiviteli igazolványt a fuvarostól bevonni és megőrizni köteles.

3. §. Ki makknak bizonyos területen való összevásárlásával kíván foglalkozni, ezt az illetékes királyi járási hatóságnak (városi tanácsnak) bejelenteni tartozik, mely a jelentkező vevők neveit az összes kerületbeli erdőhivatalokkal és községi előljáróságokkal közölni fogja.

4. §. A makk *vásárlásával* foglalkozó felek a makk vásárlásról és elszállításról zsinórozott és lapszámozott nyilvántartást kötelesek vezetni.

Abban a megfelelő kiviteli engedéllyel felszerelve cronologikus sorrendben minden egyes makkszállítmány, valamint a raktárból más rendeltetési helyre továbbított minden makkelszállítás bevezetendő.

5. §. Ha a vevő az összegyűjtött makkot a raktárból tovább kívánja szállítani, akkor ezt az illetékes királyi járási hatóságnál (városi tanácsnál) bejelenteni s *általános kiviteli igazolványt* kérni köteles.

A királyi járási hatóság a célból kebelbeli kiküldöttjét nyomban a helyszínére ki fogja küldeni.

Ez az elszállítandó makk mennyiségét megmérni s azt a nyilvántartással (4. §.) s az illető megfelelő kiviteli engedélyekkel összehasonlítani fogja.

Ha a dolgot rendben találja, akkor a királyi járási hatóság (városi tanács) nevében — az előmutatott kiviteli engedélyek alapján — az egész elszállítandó készletre nézve a B. minta szerint szerkesztendő kiviteli engedélyt fogja kiállítani.

Ezen kiviteli engedély időtartamának érvényessége az 1. §-ban állapíttatik meg.

A beterjesztett külön kiviteli engedélyeket a kiküldött átvenni s a királyi járáshatóságnak (városi tanácsnak) átadni, ezt pedig a nyilvántartás illető tételeinél (4. §.) feljegyezni tartozik.

Ha a vevő a raktárból a kiviteli igazolványban (engedélyben) megjelölt makkot, az általános kiviteli engedélyben kitüntetett határidőn belül elemi csapások vagy egyéb más előre nem látott akadályok folytán elszállítani képes nem lenne, ez esetben erről a kitűzött határidő letelte előtt az illetékes királyi járási hatóságnak (városi tanácsnak) jelentést tenni tartozik.

A kir. járási hatóság a dolgot nyomban megvizsgáltatja kiküldöttje által s ha hitelt érdemlő módon megállapíttatnék, hogy a makk elszállítását késleltető okok alaposak, ez esetben a kiküldött meghosszabbítja az általános kiviteli engedély (igazolvány) hatályának idejét s erről az engedély (igazolvány) iratra záradékot fog rávezetni.

A meghosszabbított határidő négy napnál hosszabb nem lehet.

A kiküldetéssel járó költséget a folyamodó viseli.

Általános kiviteli engedély nélkül makkot a raktárból sem szárazföldi, sem pedig vízi forgalmi uton kivinni nem szabad.

6. §. A makknak éjjeli időben való kiszállítása tilos. (1. és 5. §.)

7. §. Az a makk, mely kiviteli engedély nélkül szállittatik, továbbá olyan makk, mely éjjeli időben akár kiviteli engedély mellett szállittatik, s azon makk, mely a vevő raktárában van elhelyezve, de az annak eredetére nézve kiviteli engedélyekkel igazolni nem bírja magát, — elkobozandó.

Az elkobozott makkal ugyanolyan módon kell eljárni, mint az elkobozott fára nézve a horvát-szlavon-dalmát kir. országos kormány belügyi osztályának 1883. évi augusztus hó 28-án 33.997. szám alatt kelt rendeletében (lásd a belügyi kormányzatra vonatkozó rendeletek és szabályok hivatalos gyűjteményét II. 108. l.) megállapítva van, de azzal a módosítással, hogy az értékesítés révén elért vételár harmadrésze a följelentőt illeti.

8. §. Ki kiviteli engedély nélkül szállít makkot, az erdő-törvénybe ütköző kihágást követ el, miért is az illető ellen a legnagyobb szigorral kell eljárni.

Ki kiviteli engedély nélkül vásárol makkot, ki éjjel szállít makkot, ki be nem jelentette a hatóságnál, hogy makk vásárlásával kíván foglalkozni, ki nem vezeti az előirt nyilvántartást (4. §.) és ki általános kiviteli engedély nélkül a raktárból makkot elszállít, 2—200 koronáig terjedő pénzbüntetéssel, vagy 6 órától 14 napig terjedő elzárással büntetendő, egyben pedig a további makk-vásárlástól eltiltandó.

9. §. A kir. járási hatóságok, valamint a városi és községi előljáróságok kiküldöttjei fel vannak jogositva arra, hogy kerületükben foganatosítandó egyéb hivatalos eljárások alkalmával a makk-raktárakat megvizsgálják és hogy a makkmennyiséget a nyilvántartási jegyzékkel és az illető kiviteli engedélyekkel összehasonlítsák.

Ezt az érdekelt erdőbirtokosok kérelmére és azok jelenlétében is megtenni kötelesek.

Ez utóbbi esetben a kiküldetés költségét a kérelmező, illetőleg a vétkes viseli (erdőtörvény 23. §.).

10. §. Ezen rendelet *azonnal* érvénybe lép.

Zágrábban, 1904. évi szeptember hó 11-én.

Dr. Pejacevich Tivadar gróf s. k

Magtermési jelentés. Megbízható jelentések és tanulmány utjaimon szerzett tapasztalatok alapján a folyó évi erdei fmag kilátásokata következőkben adhatom az érdeklődők szives tudomására.

Szilfa, nemkülömben válfajai az *Ulmus effusa*, *americana*, etc. az idén rendkívüli bő termést adtak, a mely az egyébként korlátolt szükségletet messzire túl szárnyalta. A csiraképeség a szilnél szokásos 25—32% között váltakozott.

Miután tudvalevőleg a szilfamacsira csiraképeségét az érés után nem sokára elveszíti, a magpergetőkben megmaradt készletek a megsemmisítésnek néznek elébe.

Nyirfa az idén nem termett és a szüségletet külföldi termelő helyekről kell beszerezniük.

Körösfű (*Fraxinus excelsior*) az elmúlt 2 év meddősége után teljes hozamot adott és az ezen becses fánem telepítésére szükséges igen tetemes magmennyiség az idén bőven és jutányos áron lesz fedezhető.

Korai juhar, fürtös juhar, mezei és szárnyas juhar közepes és jó termést adtak, sem ezekben sem *hamvas* és *mezgés* egérben nem leend hiány érezhető.

Gyertyán mag hazánk délnyugoti és északkeleti erdőségeiben bőven termett, a mi annál is örvedetesebb, mert a külföldön csak kevés lesz szedhető és így jelentékeny, valószínűleg Oroszországba irányuló kivitelre van kilátásunk.

Bükk-makk az idén csak szórványosan fordul elő, a mi azonban nem fogja erdei fmag-kereskedelmünket károsan befolyásolni, mert a Német-birodalomban elég termett, oda kivitelünk úgy sem lehetne, hazánk bükkmakk szükséglete pedig nagyon csekély.

Hársfák gyenge hozamot adtak.

Akác és *Gleditschia* fák termése igen sokat szenvedett a rendkívüli szárazság következtében, miután azonban augusztus közepe óta többször és elegendő esőnk volt, remélhető, hogy e magvak fejlődése és beérése hiánytalanul következhetik be, a mi annál is inkább kívánatos, mert e két fmag igen nagy fontossággal bír úgy a hazai erdészet, mint a kivitel tekintetében; tavaly magyar akác mag Amerikába is szállítottott.

Vadgesztenye, a mely tudvalevőleg a fővad etetésére

használtatik, az idén kevés termett, mert a virágzás idején kedvezőtlen idők jártak. Az idén az általános takarmányhiány következtében szerfelett nagy az érdeklődés vadgesztenye iránt; legalább 100 waggon rakomány hagyhatná el hazánk határait, mintegy 45 ezer korona értékkel javítván a magyar erdészet mellékhaszonvételének mérlegét.

Tölgymakk ugy a Dunántul néhány vármegyéjében, mint hazánk délkeleti részén szép termésre való kilátással kecsegtetett, de az aszály ezen reményeket teljesen megsemmisítette és csak a Dráva és Száva közötti vidéken maradt meg annyi, a mely az idej szükséglet fedezésére valószínűleg elég lesz. Ez annál is kívánatosabb, mert 1903 tavaszán tölgymakk készlet hiányában sok csemetekert üresen maradt.

A külföldön kevés termett és az eddigi kérdezősködések után ítélve, kivitelünk Német-, Orosz- és Franciaország felé fog irányulni.

Erdeifenyő toboz termésünk a tavalyi rendkívül bő hozam felére tehető és azt lehet reményelni, hogy a tavalyi mély színvonalra leszállott árak mintegy 50%-kal fognak emelkedni, annál is inkább, mert legjelentékenyebb kiviteli piacunkról, Németországból kedvezőtlen termelési jelentések érkeznek.

Luczfenyő hazánk északi és délkeleti részén gyenge hozamot adott csak a Dunántul határszéli részén és a szomszédos stájer és krajnai termelő helyeken észlelhető valamivel jobb termés. A külföldről a Németbirodalomból, a Taunus, a Schwarzwald a Pfalz vidékéről igen jó termési jelentések érkeznek és így a mag árak *tetes* emelkedése alig fog bekövetkezni.

Feketefenyő az idén is csak szórványosan hozott tobozt és miután ezen magból hazánk mészköves talajaira még mindig nagy mennyiség szükségeltetik, ennek megbízható minőségben való beszerzése sok gondot fog okozni a magpergető tulajdonosoknak.

Jegenyefenyő szintén csak gyenge hozamot adott, a melyek csiraképessége némi kívánni valót hagy hátra, a melyen az „Orkán“ és „Aspirateur“ rosta gépekkel való alapos kifuvatás által kell lehetőleg segíteni.

Símafenyő ugy hazánkban, mint Közép-Európában, nem különben mérvadó hazájában, Amerikában közepes termést adott és így feltehető, hogy a tavalyi árak némileg alább fognak szállani.

Gyümölcs magvak jól és bőven termettek, hisz gyümölcs termésünk is oly nagy volt, mint már évtizedek óta nem.

Kivételt csak a *sajmegy* (*Prunus Mahaleb*) képez, a mely alig lesz elég a szükséglet fedezésére és már is nagy keresletnek örvend; tavaly ugyanis alig termett valami és így az idén két évi szükséglet fedezendő. Örvedetes jelenség, hogy néhány év meddő kísérletező munkája után végre sikerült néhány versenyképes gyümölcs magunknak a külföldön jó piacot teremteni.

Faragó Béla, Zala-Egerszeg.

A csemetekertek állapotáról a folyó évben csak elszorult szívvvel lehet beszélni; a hónapokon át tartó szárazság sok erdész fáradságos munkáját tette tönkre és a mi megmaradt, azt is nagyrészt megsemmisítette a cserebogár-pajod és a *Fusoma parasiticum*, a *Pestalozzia*, a *Phitophthora omnivora* és többi becses társaik.

Ott, ahol a csemetekertek öntözése lehetséges volt, ott a csemeték jó részét meg lehetett menteni, de jól tudjuk, hogy vajmi kevés csemetekert rendelkezik rendszeres öntözési művel és az öntözési munkálatok teljesítésére szükséges fedezettel és így elmondható, hogy ez év mint országos csapás nehezedik a magyar erdei csemetekertekre.

Volt alkalmam oly csemetekertet látni, a hol 100 ezer átiskolázott kocsányos tölgycsemete közül csak 18 ezer maradt meg és 4—5 éves luczcsemeték, 3 éves jegenyecsemeték, 6 éves Douglas-fácskák egész táblaszámra kiszáradtak.

A cserebogár károsítása szintén igen nagy mérvű volt, különösen a kocsányos tölgycsemetét, a vörösfenyőt, a japáni vörösfenyőt és jegenye-ültönzcöket kereste fel; saját csemetekertemben tapasztaltam, hogy 100 *cm* magas japáni fenyőfácskákat, 60 *cm* magas *Picea sitchensis*, 50 *cm* magas *Picea albát* tett tönkre a gyökértörzsnek üvegsimaságura való lerágása által.

A széndiszulfiddal, négyzetméterenként 30 *gr* adagolással végezett kísérletek semmi eredménnyel sem jártak, daczára annak, hogy azok a legnagyobb gondossággal a Schottola-féle „Egyszerűség” nevű készülékkel végeztettek.

Ajánlható keverék, amely 1 és 2 éves át nem iskolázott csemetéknél a sorok közé hantolandó be, átiskolázott és egyedül

álló csemetéknél pedig a törzstől 5 *cm* távolságban helyezendő el, a következő:

3 rész kőszénkátrányolaj, 3 rész naphtalin, 10 rész oldatlan mész, 40 rész víz. A keverék készítése a következő:

Először a naphtalint a kátrányolajban feloldjuk, ezt azután a mészhez öntjük, a melyre már megelőzőleg a vízből annyit öntöttünk, a mennyi az oldáshoz szükséges; végre az egészhez hozzá öntjük a többi vizet is és az egészet addig kavarjuk, míg az egész keverék pépforma kenőcsé nem válik.

A veszprémi püspökség sarvalyi csemetekertjében az ezen szerrel végzett kísérletek jó eredménnyel jártak, a mennyiben a pajodok továbbterjedését meggátolták; azt azonban még nem sikerült konstatálni, hogy a pajodok elpusztultak-e vagy csak elvándoroltak?

A közérdek szempontjából nagyon kívánatos volna, ha a magyar erdész urak közül az, aki a cserebogár-pajodok ellen sikeresen védekezett, a védekezés módját közzétenni sziveskednék, annál is inkább, mert a selmeczbányai m. kir. kísérleti állomás 1904. évi július hó 15-én kelt 125/904. számú értesítése szerint szintén nem ajánlhatott egyéb védekezési módot, mint a szénkénezést.

Az idei országos szárazság okozta károokra való tekintettel a szakköröket mindenestre érdekelni fogja a csemetekertemben ez évben létesített öntöző mű ismertetése, a melynek létesítését még e nyár derekán azért kellett sürgősen elhatároznom, hogy nagy értékű diszfenyő- és egyéb erdei facsemetekészleteimet a szárazság pusztulásától lehetőleg megóvjam.

A vizet szolgáltató kut egy lankás hegyoldal ölén van, hol bő vizgyűjtőt véltem találni, a mely feltevésemben nem is csalódtam; a 14 *m* mély, 200 *cm* széles kut állandó vizmagassága 350 *cm*, a melyet a bő forrás mindig egyforma magasságban tart; e kut fölé van állítva egy 17 *m* magas, kovácsolt vasból készült, gúlaalakú toronyra a 360 *cm* átmérőjű Lakos-féle szabadalmazott „Columbus” szélmotor, mely a szél által okozott körforgása által hozza 31 *m* hosszú rudazat segítségével működésbe a szívó és nyomó készüléket. Munkaképessége 7 másodpercnyi szélgyorsaság mellett óránként 20 hektoliter.

A felszívott vizet a motor 38 milliméter széles, kívül-belül

aszfaltozott, 60 cm mélységben a földbe fektetett vascsöveken át felnyomja a csemetekertnél 5 m-rel magasabb helyen levő 200 hektoliter ürtartalmu vastartányba, a mely 15 m magas kovácsolt vastornyon nyugszik; azért oly magasban, hogy a víz nyomása nagyobb legyen és a víz messzebb legyen elvezethető. A jelenleg 12 holdnyi, de a közel jövőben jelentékenyen nagyobbítandó csemetekertben mintegy 2000 m hosszúságban van fenti átmérőjű és minőségű cső lefektetve, természetesen azon ágyak mentén, a melyek leginkább megkívánják az öntözést.

Minden 20 m távolságban van egy csapszekrényvel ellátott kerti csap (Hydrant), amelyhez csavart kendertömlő, illetve szóró cső által történik a tulajdonképpeni, délutánonként 5 órakor kezdődő öntözés, négyszögméterenkint $1\frac{1}{2}$ —2 liter vizet számítva.

Statisztikai adatok szerint évenként 270 nap van, a melyeken a szél mozgó ereje érvényesül, de mivel természetesen megtörténhetik, hogy éppen nyáron, mikor legjobban kell az öntözés, nincsen szél, a műhöz egy 2 lóerejű biztonsági járgány is van szerelve, a mely szélkazános ikerszivattyúval, két ló által hajtva, óránként 30 hektoliter vizet emel. Ezen öntözési mű kizárólagosan magyar munkások által, magyar anyagból készült. Az építési költség mintegy 8000 korona. Működésével meg vagyok elégedve és azt érdeklődő szakférfiaknak szívesen bemutatom.

Hogy a szél ingyenes erejét kellőleg ki lehessen használni, hogy a vastartályba felnyomott víznek ideje legyen az öntözéshez szükséges felmelegedési fokot elérni, végül, hogy a csemetekert állandóan rendelkezék mintegy 800—1000 hektoliter tartalék víztömeggel, a jövő év nyarára egy megfelelő ürtartalmu viztorony építését tervezem.

A csemeték öntözése szemmel látható eredménnyel jár és annak előnyei nem is szorulnak magyarázatra.

Azonban a felesleges öntözéstől is óvakodni kell, mert a túlságos nedvesség következtében könnyen fellép a lucz-, erdei és feketefenyő- csemetéken a *Fusoma parasiticum* Tub. és *Fusoma Pini* Hart. nevű gomba, a mely a gyenge csemeték sárgulását, majd teljes kiveszését okozza és a mely ellen a selmeczbányai m. kir. kísérleti állomás 110/904. számú 1904 június hó 28-án kelt és a mariabrunni cs. kir. erdészeti kísérleti állomás 561. számú

1904 június hó 17-én kelt értesítése szerint a csemetesorok leg-alaposabb szellőztetése és az árnyékolás eltávolítása által kell védekezni.

A dr. Aschenbrandt-féle „bordói por“-ral, 10 liter vízre 250 grammot számítva, végzett kísérletek jó eredménnyel jártak, ezeket azonban még néhány évig folytatom, míg végleges ítéletet mondhatok.

„Thanaton“-nal is próbálkoztam (dohánykivonat, kapható a m. kir. dohánygyárakban), 80szoros higitásban azonban ezen szerrel pozitív eredményt nem értem el. *Faragó Béla*, csász. kir. udvari szállító, magyar magpergető-gyára Zala-Egerszegen.

Pályázat a Bedő Albert ösztöndíjra. Az Országos Erdészeti Egyesület f. hó 15-én tartott igazgató-választmányi ülésének határozatából kifolyólag e helyen pótlólag közöljük, hogy a Bedő Albert alapítvány üresedésben lévő egyik 600 K-ás ösztöndíjára ismételten pályázat nyitattik. A pályázati feltételekre nézve hivatkozunk az Erd. L. f. évi júliusi füzetének 602. oldalára. A kérvények november hó 15-ig nyújtandók be az egyesület titkári hivatalához.

A m. kir. állami rovarvartani állomás új helyisége, melybe szeptember hó elején költözött, Budapest, II., Törökvéscsülő, Debrői-uton van, a szőlészeti állomás egyik pavillonjában. Házszáma még nincs.

Házi állataink téli etetéséről a földmiv. min. tekintettel a takarmányhiányra, tájékoztató lapot bocsátott ki, a mely sok hasznos tanácssal szolgál. Levelezőlapon kérhető a miniszteriumtól.

Halálozás. *Göttmann Imre* urad. erdőmester, Szegszárdon meghalt. Béke hamvaira!

